

De urgentie

- We worstelen in Nederland om de zich opstapelende vraagstukken (woningbouw, netcongestie, stikstof) op te lossen. Integrale oplossingen die passen bij gebiedsspecifieke uitdagingen zijn harder nodig dan ooit.
- West-8rhk kampt met een complexe problematiek: droogte, piekbelasters, wegtrekkende jongeren, personeelstekort, voorzieningen onder druk, groeiende armoedekloof, netcongestie etc..
- In Steenderen en omstreken liggen unieke kansen om de regiospecifieke problematiek op te lossen met grote bedrijven die toekomstbepalende keuzes maken in hun bedrijfsprocessen energietransitie. Deze bedrijven willen dat niet alleen zelf, maar worden ook van overheidswege gedwongen om hier snel invulling aan te geven.
- Als we niets doen, zal de 'winst' van deze procesverbeteringen (energie, water, nutriënten geld etc) het gebied uit vloeien. We missen dan een kans om de integrale problemen van de regio op te pakken en daarmee het zo broodnodige perspectief aan onze inwoners, ondernemers en onze natuurlijke omgeving te geven.
- Als we snel schakelen kunnen we de impuls, die de procesinnovaties bij grote bedrijven genereren, benutten om er een integrale gebiedsontwikkeling van te maken met lokale return. Als overheden staan we aan de lat om hier de randvoorwaarden voor te creëren.

We zien op inhoud een enorme potentie, om met de kansen die lokaal voor het grijpen liggen, tot een integrale gebiedsontwikkeling te komen, die meer doelen dan enkel onze duurzaamheidsdoelen dient. Juist in Steenderen en omstreken liggen er kansen om de opgaven, waar de hele Achterhoek mee worstelt, integraal aan te pakken.

Water, stroom, warmte, gas en geld zien we liever niet ons gebied uitvloeien. Of naar grote partijen. Met andere woorden: we willen de energie lokaal houden. Uiteindelijk moet dat leiden tot resilience: een flexibel en robuust systeem, waar in eerste instantie Bronckhorst, en later misschien de hele West-Achterhoek (West-8rhk) mee vooruit kan.

Deze gebiedsaanpak is opgenomen in het regio-arrangement Achterhoek. Daarin wordt het belang van de samenwerking tussen de publieke en private partijen benadrukt. Door de handen ineen te slaan willen deze partijen door knelpunten aan te pakken op het gebied van energie, water en stikstof de economische ontwikkeling, een gezond vestigingsklimaat en de leefbaarheid van het gebied behouden.

De potentie: het circulaire systeem op gang te brengen

Onze visie bestaat uit slim in elkaar grijpende mechanismen om op een flexibele en robuuste wijze de grote ruimtelijke opgaven in de West-8rhk op te lossen, om de deuren van de West-8rhk weer te openen en het land weer in beweging te krijgen. Daarbij werken we het liefst met unsolicited proposals en initiatieven van onderop: Lokale partijen creëren samen ruimte op het lokaal beheerde net met een lokaal energiesysteem met eigen energieopslag; Lokale partijen creëren samen ruimte om te bouwen en te boeren met het hergebruik van nutriënten door vergisting en een kunstmestfabriek; Lokale partijen creëren ruimte voor vernatting van het gebied met

wateropslag door hergebruik van proceswater. En dat alles op een flexibele en robuuste manier. Daarmee kunnen we een meerwaarde creëren voor mens en natuur zoals dat in natuurlijke ecosystemen ook gebeurt.

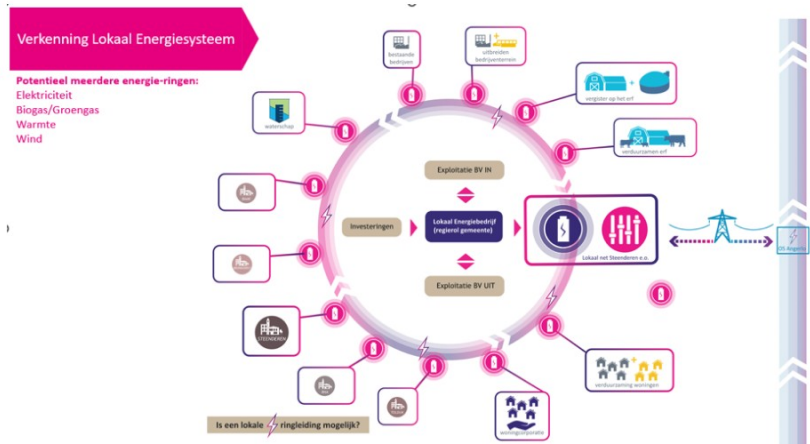
De beoogde synergie werkt alleen als de randvoorwaarden voor de verbinding tussen de projecten aanwezig zijn. Als overheden kunnen we samen een raamwerk creëren om die verbinding mogelijk te maken en de energie (en nutriënten en water en middelen) zoveel mogelijk in het gebied te houden.

Onze visie bevat de volgende elementen:

- De lokaal geproduceerde energiestromen (warmte, gas, stroom) willen we zoveel mogelijk lokaal benutten zodat huishoudens worden geholpen met hun eigen verduurzaming en om energie-armoede tegen te gaan.
- De netcongestie dwingt ons daarbij om lokale energieopslagsystemen te realiseren, zodat onbalans tussen vraag en aanbod lokaal kan worden opgevangen.
- Biogas en stroom dat teruggewonnen is uit proceswater van de voedselverwerkende industrieën willen we nog meer ten goede laten komen van de samenleving en lokale bedrijven. Dit in aanvulling op de reeds bestaande praktijk van lokale warmtelevering.
- Met een mestvergistingsinstallatie van 25-50 duizend ton per jaar kan een aanzienlijke bijdrage worden geleverd aan het verminderen van de stikstofimpact in het gebied en kan energie worden opgewekt. Agrarisch dienstverlener De Covik wil deze kansen met gemeente Bronckhorst verkennen. Er is genoeg mestproductie in het gebied om met een centrale mestvergisting evenveel stroom op te wekken als met 2 windmolens. Daarmee kunnen ca. 4000 huishoudens voorzien worden van stroom.
- Het biogas (groengas/wkk-stroom) geproduceerd met reststromen van de voedingsindustrie moet ook beschikbaar komen huishoudens of andere bedrijven in het gebied.

- Het (gezuiverde) proceswater, dat lokaal wordt gewonnen voor de voedingsindustrie (ca 1.300.000 m3/jr) willen we terug in de ondergrond brengen. Daartoe creëren we infiltratiebekkens.
- We willen lokaal opgewekte stroom in het gebied houden door vraag en aanbod via een digitaal platform op elkaar af te stemmen. We denken dat we met een lokaal platform dat partijen rechtstreeks koppelt kunnen besparen op leveringstarieven en/of een betere prijs voor lokaal opgewekte stroom kunnen bieden en/of geld genereren voor maatschappelijke return. Daar profiteert West8rhk dan optimaal van.
- We streven naar een lokale 'energierotonde' als aanvulling op de bestaande (maximaal belaste) energie infrastructuur, om zo warmte en gas te kunnen transporteren en distribueren. Dit vraagt om een (lokaal) distributie- en leveringsbedrijf om de herverdeling en verrekening van de energiestromen goed te laten plaatsvinden.
- Binnen de dorpsenergieprocessen die voor de verschillende kernen lopen worden projecten gedefinieerd die kansrijker zijn als we ze kunnen aansluiten op een lokaal energiesysteem.
- Gezien de krapte op de huizenmarkt en om krimp tegen te gaan is nieuwbouw noodzakelijk. Door de nieuw te bouwen woningen en bedrijven direct aan te takken op het lokale energienet is netcongestie geen belemmering meer voor de bouw.
- Wij denken dat je betaalbaarder kunt bouwen als je het lokaal houdt ruimte geeft aan lokale grondeigenaren om hun eigen kleinschalige ontwikkelingen te realiseren, passend bij het landschap. De gemeente kan ondersteuning bieden door middel van het gebiedsproces en in procedures.
- Er is behoefte aan netto bedrijventerrein in Bronckhorst. Om de economie te stimuleren willen we nieuw bedrijventerrein ontwikkelen, gericht op elkaar versterkende toekomstgerichte bedrijvigheid. Ook hier kan gebruik gemaakt worden van eigen energie. Dit kan ook een oplossing zijn voor de leefbaarheid en de herinrichting van het buitengebied, waar agrarische bedrijven hun activiteiten stoppen. Door ruimte te creëren kunnen we de hoogwaardige maakindustrie in het gebied behouden.
- Alle deelprojecten (infiltratiebekkens, woningbouw en nieuwe bedrijvigheid) kunnen en moeten een impuls geven aan de landschappelijke kwaliteit en de aantrekkelijkheid van het gebied als woon, werk en recreatieomgeving.

In totaal is een gebiedsimpuls van te realiseren (zie bijlage 1). Alhoewel een aantal projecten in het programma 'stand alone' kan worden uitgevoerd, kunnen we

de impact vergroten en lokale meerwaarde realiseren door de samenhang tussen de projecten.

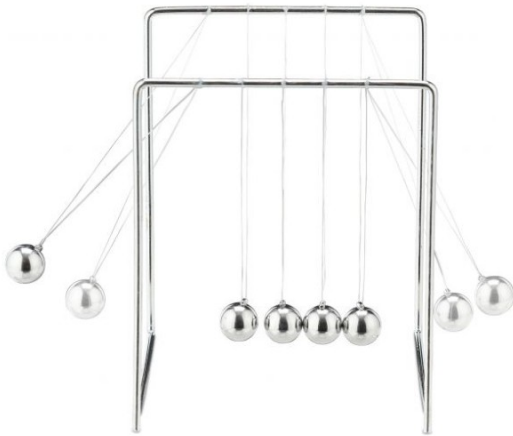
Dat kan alleen als er randvoorwaarden worden gerealiseerd, in de vorm van fysieke infrastructuur EN goede afspraken over hoe alle projecten binnen deze integrale gebiedsontwikkeling samenhangen en als een geheel functioneren. Bovendien hebben we een aanjager / coördinator nodig om deze processen aan elkaar te verbinden.

Raamwerk

De wet van behoud van impuls stelt dat de totale hoeveelheid beweging in een gesloten systeem gelijk blijft. Wij werken toe naar een semi-gesloten systeem: we houden lijntjes naar buiten maar creëren rotondes voor energie, water, nutriënten, geld en noaberkracht. Door die synergie wordt West 8rhk sterker en beter in staat om met alle opgaven die op het gebied afkomen om te gaan.

Als onderlegger onder alle (autonome) deelprojecten wil Bronckhorst daarom een raamwerk ontwikkelen, waarin alle energie-initiatieven en gebiedsprocessen aan elkaar verbonden zijn.

Dit raamwerk is te vergelijken met een perpetuum mobile en omvat:

1. **Projectorganisatie** (regie op gebiedsproces, aanjager synergetische samenwerking)
2. **Afspraken en kaders voor deelprojecten** (bestuurlijk, juridisch, financieel, operationeel, lokale maatschappelijke return)
3. **Infrastructuur** (voor zover niet reeds aanwezig): een lokaal energiebedrijf en verbindingskabels die alle projecten aan elkaar knopen zodat water, energie, stikstof, nutriënten etc. in het lokale systeem blijven (de 'rotonde')

Het bouwen van een dergelijk raamwerk is een voor (lokale) overheden nieuwe manier van werken, die naast capaciteit ook bestuurlijke en organisatorische wendbaarheid vereist.

Alleen dan kunnen we de gewenste synergie tussen deelprojecten realiseren en maatschappelijke meerwaarde voor het hele gebied op gang te brengen. Om die reden spreken we van integrerende gebiedsontwikkeling: een beweging die tot integraliteit leidt.

Alle deelprojecten die aan het raamwerk verbonden zijn (de bollen) kennen een eigen dynamiek, planning en samenwerking. Ze worden zoveel mogelijk van onderop vormgegeven (bijv. vanuit de dorpsenergieprocessen of in aansluiting op bestaande productieprocessen), en waar mogelijk op grond van onze Routekaart ondersteund. De additionele meerwaarde ontstaat in de synergie met andere projecten en gebiedsontwikkelingen. Die synergie zal overigens niet tussen alle deelprojecten even groot zijn, maar uiteindelijk versterken alle projecten elkaar.

De deelprojecten verschillen in hun mate van concreetheid, de energie die erin zit en het tempo waarin ze lopen. Sommige projecten lopen al, of kennen een stevig fundament in de vorm van uitgewerkte techniek of businesscase. Partijen zitten nu in de transitiefase van gas naar energie. We moeten gebruik maken van dit momentum. Andere projecten zitten nog in de ideefase en moeten nog worden verkend en uitgewerkt.

Toch, als 1 of 2 ballen energie in het systeem brengen, ontstaat er een dynamiek. De middelste ballen mogen dan ogenschijnlijk stil blijven, in andere delen van het systeem ontstaat beweging. Als er energie in het systeem wordt gebracht, stimuleert het uiteindelijk alle deelprojecten om tot beweging te komen. Zo versterken zij elkaar en creëren zij maatschappelijke meerwaarde en integrale oplossingen voor het bredere gebied. Dat bedoelen we met integrerende gebiedsontwikkeling.

Van potentie naar oogsten

De Visiefase (of initiatieffase) is inmiddels in volle gang, zowel voor wat betreft het raamwerk zelf, als voor de deelprojecten. Er liggen intentieovereenkomsten met een energieplatform en lokale ondernemers waarin we hebben afgesproken om de potentie van deze visie, en de onderliggende deelprojecten te onderzoeken. Deze partijen willen de volgende stappen zetten.

Ook de dorpsenergieprocessen zijn in volle gang, waarbij lokale (vaak particuliere) initiatiefnemers kansrijke proposities uitwerken. Ook verschillende bedrijven in Steenderen en omgeving zijn al voortvarend aan de slag met de energietransitie, zowel vanuit hun MVO-filosofie en bedrijfseconomische overwegingen als onder druk van de netcongestie en wet- en regelgeving. Ook wil Waterstromen de productie van biogas/groengas op korte termijn wil uitbreiden en ook aan andere partijen dan enkel Aviko gaan leveren. We willen hier graag zoveel mogelijk op aanhaken en partijen betrekken bij de gebiedsaanpak.

Om deze visie om te zetten in de beoogde resultaten moet op verschillende niveaus veel werk worden verzet ('aanpoten'). Op hoofdlijnen moeten het hoofdproject raamwerk en alle deelprojecten na deze Visiefase dezelfde fases doorlopen, waarbij het tempo kan verschillen.

Tussen elk van de fases vindt een (bestuurlijke) go / no go beslissing plaats, waarbij partijen hun ambities, rolneming en inzet voor de volgende fase kunnen bijstellen.

Verkenningfase

- Onderzoek technische, operationele, financiële, juridische en maatschappelijke aspecten
- Scopebepaling, verkenning partnering, funding & haalbaarheidsstudie
- Participatie en cocreatie
- Opstellen Plan van Aanpak (ambities, rollen en verantwoordelijkheden, proces, planning)

Definitiefase

- Kaderstelling, besluitvorming, governance
- Inrichting projectorganisatie en contractering
- Projectvoorbereiding, planuitwerking / ontwerp en vergunningverlening

Realisatiefase

- Uitvoering en risicomanagement
- Oplevering

Beheersfase

- Ingebruikname, onderhoud en beheer
- Eindevaluatie en verantwoording

Wie doet wat?

Het hoofdproject, de kapstok waaraan alle deelprojecten worden verbonden, is het raamwerk. Dit omvat de fysieke infrastructuur, de bestuurlijke, operationele en financiële afspraken en de overkoepelende projectorganisatie. Dit raamwerk is nodig om synergie te creëren en (maatschappelijke) rekenen in het gebied te behouden. Om dit raamwerk van de grond te krijgen is een overheidsimpuls nodig, en omwille van de maatschappelijke belangen bij dit raamwerk is een nadrukkelijker rol van de overheid bij het uitdenken hiervan wenselijk.

Specifiek voor het raamwerk vindt voorafgaand aan de verkenningfase (waarin ook marktpartijen en samenleving zullen participeren) dan ook een **preverkenning** plaats, die moet leiden tot een bestuursopdracht binnen de gemeente Bronckhorst van waaruit zowel de werkzaamheden in de preverkenningfase als het opstellen van een intentieovereenkomst met mede-overheden voor de verkenningfase (voor zowel het raamwerk als ten aanzien van de deelprojecten).

Gemeente Bronckhorst is de initiatiefnemer van de preverkenning. Samen met mede-overheden (Regio, Provincie, Waterschap, Rijk) en semi-overheden (Waterstromen, Tennet, Liander) ontwikkelen we voor de verkenningfase(s) een gezamenlijke visie op de 4 W's: wat, wie, waarmee en wie doet wat? Deze gezamenlijke visie moet leiden tot een gezamenlijke Intentieovereenkomst, op basis waarvan de verkenning kan worden gestart.

Doel Preverkenning:

komen tot een bestuursopdracht en een Intentieovereenkomst voor de verkenningfase.

Werkwijze:

bestuurlijk overleg, ambtelijke uitwerking

Periode:

t/m kerst 2023

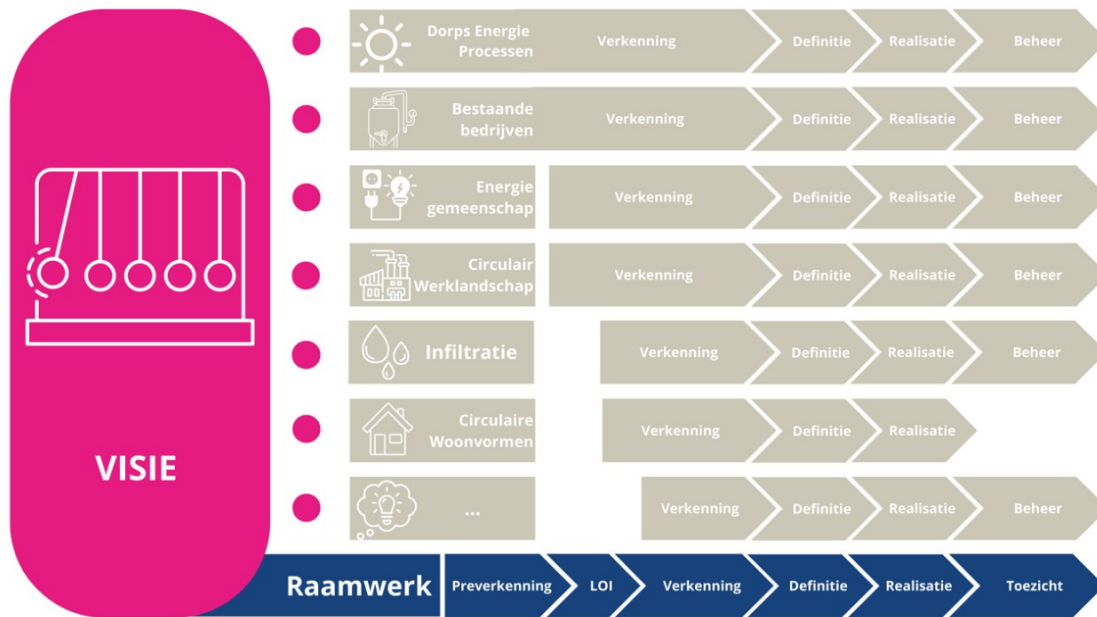
Bronckhorst pakt deze rol in de preverkenning vanuit de kaders die de raad heeft vastgesteld:

- In het coalitieakkoord 'Bouwen aan een dienstbaar, leefbaar en sociaal Bronckhorst' hebben de coalitievormende partijen afgesproken om gebiedsgericht te gaan werken én zo snel als mogelijk energieneutraal te zijn. Daarvoor leggen wij het accent op de urgentie van de energietransitie in Steenderen en omstreken en op de mogelijkheden en alternatieven van het elektriciteitsnet.
- Gemeente Bronckhorst werkt binnen het programma Energietransitie - aan de hand van de (geactualiseerde) Routekaart - aan diverse projecten in 5 regiosporen, te weten de dorpsenergieprocessen, lokale warmtetransitie, grootschalige energieprojecten, het lokale energiesysteem, en de randvoorwaarden.

Gedurende deze preverkenning naar het raamwerk kunnen en moeten de reeds lopen de verkenningen op deelprojecten doorgaan. Zij kennen hun eigen dynamiek en doorlooptijd; vanuit het raamwerk moeten de te doorlopen processen op elkaar worden afgestemd om zo synergie te bewerkstelligen. De rol en betrokkenheid van 'de overheid' ten aanzien van het Raamwerk en de deelprojecten zal variëren; afhankelijk van de aard van (deel)projecten en fase in het proces zullen individuele ondernemers en actoren uit de samenleving in meer of mindere mate in de lead zijn.

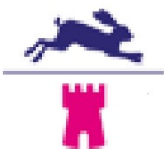
Voor een aantal deelprojecten is de Verkenningfase (zoals de dorpsenergieprocessen en de ondertekende intentieovereenkomsten met Brenergie en De Covik) al in gang gezet. Gemeente Bronckhorst neemt hierin de partnerrol. Voortgang hierin is wenselijk om het momentum te behouden (en energie in het proces te houden). Voor wat betreft de innovatie van bedrijfsprocessen geldt bovendien een hoge tijdsdruk en dus kleine window of opportunity om synergie te realiseren in de lokale keten en in het gebiedsproces.

Gezien de reeds benoemde urgentie is het zaak om zo snel mogelijk tot een bestuursopdracht te komen van waaruit, op basis van een intentieovereenkomst met mede-overheden, de daadwerkelijke verkenning van het raamwerk (in cocreatie tussen overheden en maatschappelijke / private partners) kan worden vormgegeven. Pas als dit raamwerk (infrastructuur, afspraken en projectorganisatie) is opgetuigd kan de beoogde synergie tussen de (reeds lopende en nog in gang te zetten) deelprocessen worden gerealiseerd.

BIJLAGE 1 POTENTIELE IMPULS INTEGRALE GEBIEDSONTWIKKELING

Lijst van projecten gebiedsontwikkeling Bronckhorst				
Project	Raakvlak met gebiedsopgave	Toelichting	Wat brengt het in beweging?	Wat levert het op?
Opzet organisatie	Gebiedsgericht werken	aan de gemeente verbonden organisatie van ca 1-3 mensen		- Deze organisatie legt dwarsverbanden binnen verschillende disciplines op het gemeentehuis. - Deze organisatie ondersteunt initiatiefnemers bij de totstandkoming van de projecten met hulp bij procedures en financieringsaanvragen. - Voorkomt dat bedrijven op zoek gaan naar ruimte buiten de regio. - Biedt bedrijven mogelijkheid uit te breiden of te starten zonder belemmering van de netcongestie.
Circulair werkdanschap - Onderdeel Bedrijven	Werken	 grond a /m2		- Biedt de mogelijkheid voor bedrijven die continu stroom nodig hebben om zelf opgewekte stroom te kunnen bufferen voor de periodes waarop geen stroom wordt opgewekt.
		 bedrijfshallen a ha		
Circulair werkdanschap - Onderdeel Vergister	Energie, landbouw	Centrale vergisters (a) met kunstmest vervangende meststofproductie		- Draagt bij aan CO2 reductie van agrarische bedrijven - Extra verdienmodel voor boeren - Mogelijkheid voor boeren om lokaal energie te leveren tegen gunstiger tarief - Kunstmestproductie reduceert behoefte van buitenaf
Circulair werkdanschap - Onderdeel Water	Water	Ca waterretentie		- Gezuiverd productiewater wat onttrokken is uit het gebied blijft in het gebied
Circulaire woonvormen	Wonen	wooncluster met ca. 25 woningen a Procedures verantwoordelijkheid gemeente		- Nieuw verdienmodel voor agrarische bedrijven die moeten stoppen of transformeren. - Creëert ruimte voor starters op de woningmarkt, draagt bij aan het voorkomen van vertrek jongeren op zoek naar eigen woonruimte.
Energiegemeenschap	Energie	middels platform worden gebruik en opwek lokaal op elkaar afgestemd		- betere prijs voor lokale consumenten en producenten van duurzame energie - door de betere prijs blijft er meer waarde in het gebied
Aviko/ FrieslandCampina	Energie	nader te bepalen		- Gebruikmaken van warmte of omzetten van warmte/biogas naar elektriciteit om lokaal benut te worden.
Totaal	Energie, Wonen, Werken, Landbouw, Water			

gemeente Bronckhorst

PROVINCIE
GELDERLAND

Integrerende Gebiedsontwikkeling Steenderen en omstreken

November 2023

– Gemeente Bronckhorst

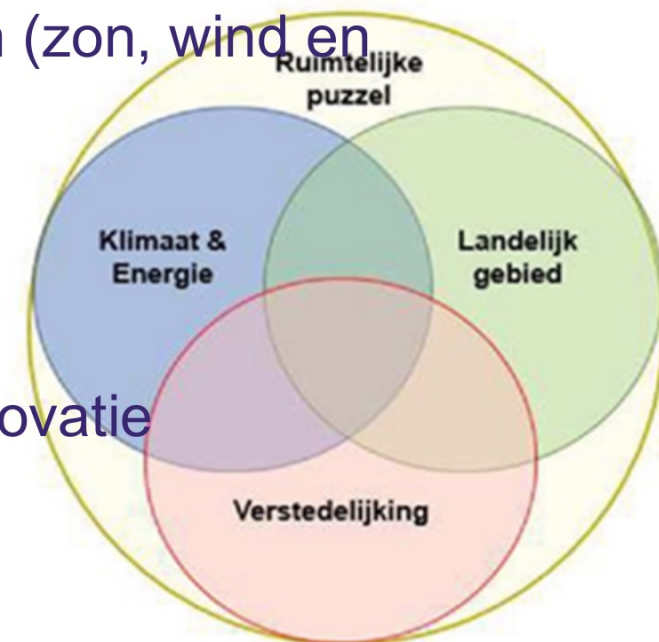
Urgentie & Momentum Steenderen en omstreken

Energietransitie biedt kans om meervoudige opgaven in West-Achterhoek integraal aan te pakken

- Lokaal perspectief voor agrariërs (piekbelasters)
 - centrale vergister met kunstmestfabriek
- Lokaal perspectief voor bedrijven, woningbouw, energie-initiatieven (zon, wind en vergisting)
 - aansluitcapaciteit door lokaal energiesysteem

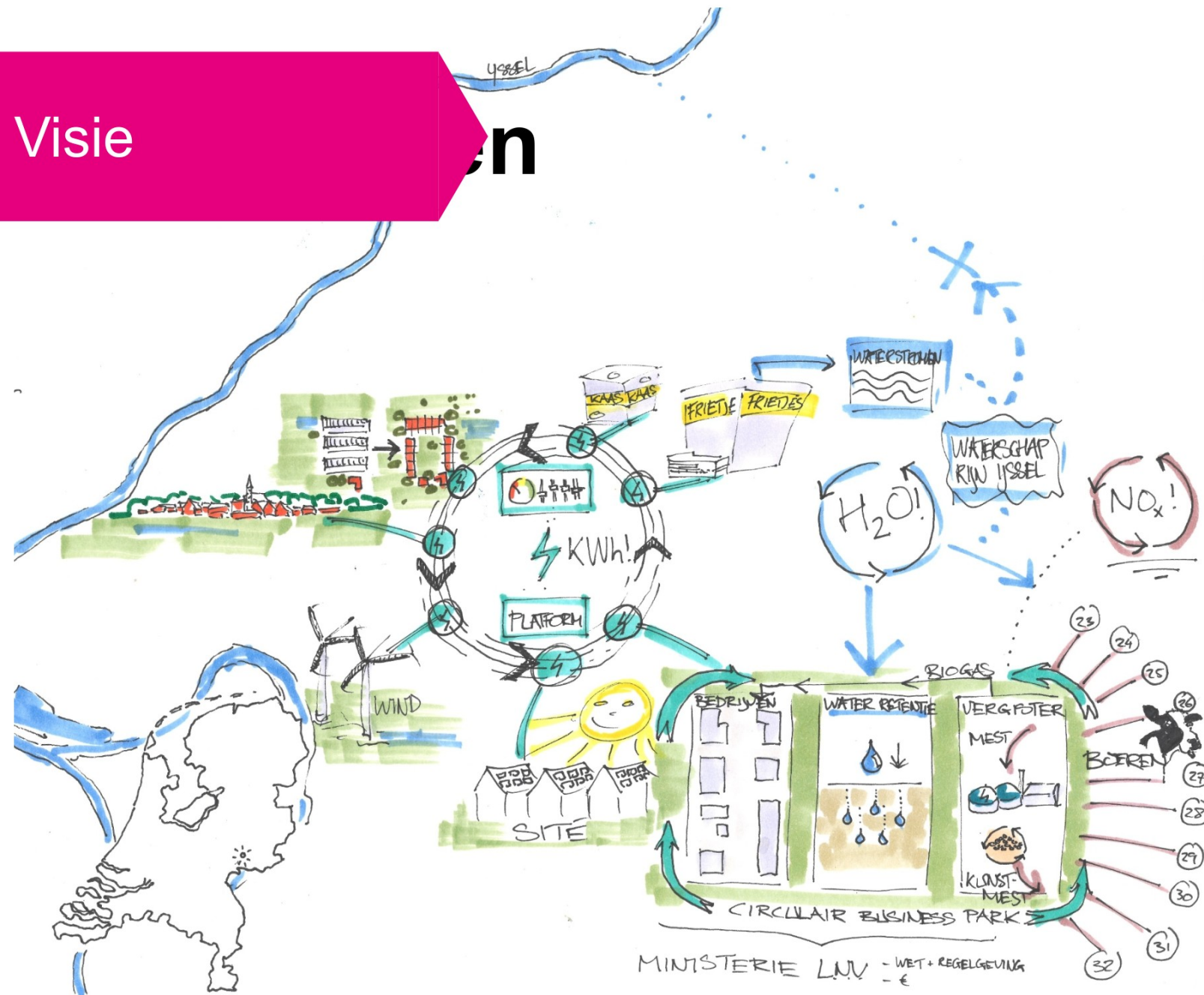
Zich sluitende windows of opportunity:

- Bestaande bedrijven & boeren gedwongen tot versnelde procesinnovatie
- Lokale koppelkansen vanaf start opnemen in businesscase

Momentum voor benutten koppelkansen: ruimtelijke puzzel in beweging krijgen

Visie

Lokaal behouden wat lokaal is

Energie

Water

Nutriënten

Waarde

Achterhoek: geen NOVEX gebied maar vraagt wel integrale, gebiedsgerichte

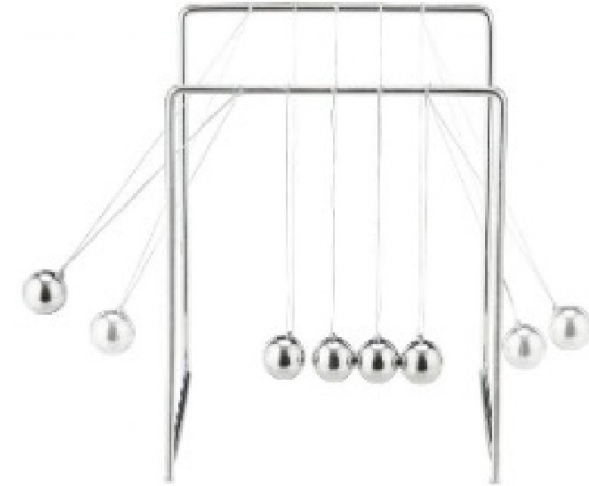
Met vliegwiel naar perpetuum mobile...

- Concept lokale energiegemeenschap sowieso kansrijk
- Kruisbestuiving biedt kansen om ook andere ambities waar te maken
- Doel: 'de energie' in het gebied houden

Ø Gebiedsproces versnellen door investeren in lokale verbinding

Ø Raamwerk nodig:

- Projectorganisatie (regie, aanjager synergetische samenwerking)
- Afspraken (juridisch, financieel, operationeel, lokale return)
- Infrastructuur (voor zover niet reeds aanwezig)

Fysiek-ruimtelijke innovatie:

Gebied in synergie met lokaal energiesysteem ontwikkelen

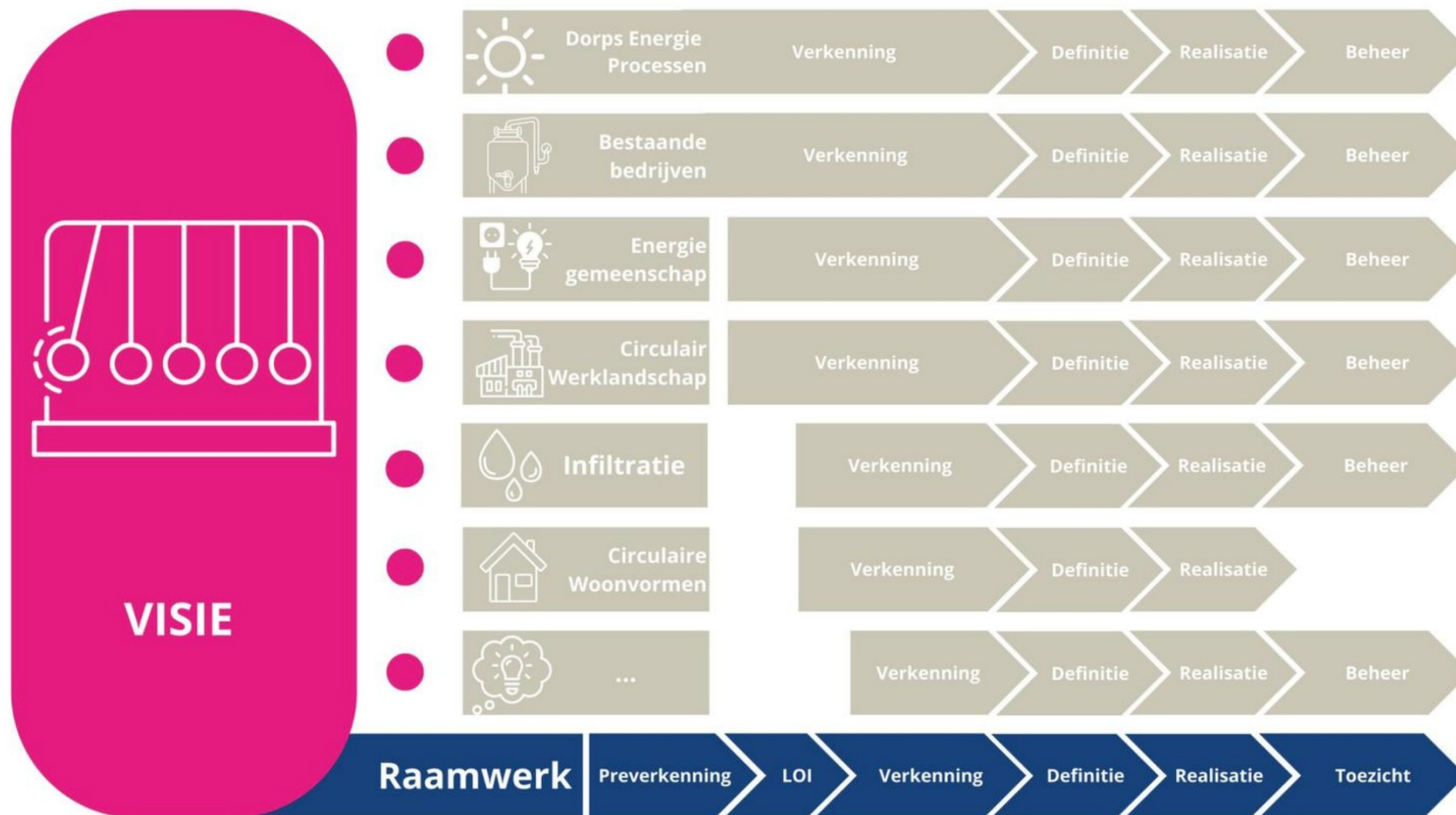
Sociaal-economische innovatie:

- Korte lokale ketens (energie, nutriënten, water, middelen, noaberkracht) en waarde in het gebied houden

Governance innovatie

- Regierol gemeente met medeoverheden voor navigatie richting visie
- Maatschappelijk-financiële-juridische rolneming voor vliegende start

Wie moet wat in welke fase doen?

In preverkenning bepalen we onze rol per deelproject (in verkenningsfase)

- Optuigen raamwerk (afspraken, infrastructuur en projectorganisatie) vraagt ondernemende overheid

- Rolneming in vervolgfases en deelprojecten n.t.b.

Programmatische uitdagingen

- Samenwerking met medeoverheden (tot stand brengen) kost bestuurlijk tijd, terwijl urgentie & momentum snelheid vereisen.
 - Ø Hoe omgaan met verschillende snelheden, omdat sommige partijen al in startblokken staan?
 - Ø Het “invoelen” van de urgentie & momentum van integrerend gebiedsgericht programma vergt tijd - en lef om ernaar te handelen.
- Meeste deelprojecten kunnen zich stand-alone ontwikkelen met unsolicited proposals maar krijgen meerwaarde in samenhang
 - Ø Vereist begrip van economische en maatschappelijke return voor inzet voorfinanciering & subsidies t.b.v. vliegende start
 - Ø Vereist visie op rolneming overheden in ruimtelijke puzzel
 - Ø Nieuwe rolneming vraagt niet alleen capaciteit maar ook nieuwe manier van werken

Onze ambitie

Steenderen en omstreken maakt met een lokaal energiesysteem een vliegende start naar integrale gebiedsontwikkeling met maatschappelijke return

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Toelichting grondslagen

In dit document kunt u secties vinden die onleesbaar zijn gemaakt. Deze informatie is achterwege gelaten op basis van de Wet open overheid (Woo). De letter die hierbij is vermeld correspondeert met de bijbehorende grondslag in onderstaand overzicht.

C Art. 5.1 lid 1 sub c

Deze informatie betreft bedrijfs- en fabricagegegevens die vertrouwelijk aan de overheid zijn meegedeeld

G Art. 5.1 lid 2 sub b

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de economische of financiële belangen van de Staat, andere publiekrechtelijke lichamen of bestuursorganen

K Art. 5.1 lid 2 sub f

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de bescherming van andere dan in art. 5.1 lid 1 sub c genoemde concurrentiegevoelige bedrijfs- en fabricagegegevens